|| श्री ||

२१ जुलै २००४
परळ.

श्रीमती राधिकाताई फणसे,

सप्रेम नमस्कार वि.वि.

काल आपला व आपल्या छोट्या शिष्यांचा कार्यक्रम पाहण्याची संधी मिळाली व खूप आनंददायी संध्याकाळ गेली. त्या निमित्त मनात आलेले विचार, कानांनी ऐकलेले संवाद एक गुरु म्हणून आपणापर्यंत पोहचविण्यासाठी - एक लिखाण - !

खरं तर, चिमुकल्या मुलींचे पूर्वीही कार्यक्रम पाहिले होते अशा प्रकारचे ! पण खास लक्षात राहण्यासारखे झाले नाहीत. कदाचित मीही तेव्ही पक्व नसेन ! पण आपणातील एक वैशिष्ट्य, विशेषत: एक गुरु म्हणून ह्या वयातलं जाणवलं, आवडलं ते हे - की आपण प्रथम स्वत: नृत्य केले. अत्यंत बोलके, आटोपशीर व नेमकेपणाने सादर केलेल्या नृत्यात - नृत्याची प्राथमिक ओळख तर झालीच पण आपल्या शिष्यांना धीर यावा, किंबहुना भीति जावी. त्याचबरोबर खरी लहानगी मुलं दमली असतील, कंटाळली असतील कारण केंव्हापासून ती वाट पहात होती, तयारी करत होती हे ध्यानात घेऊन आपण आपला कार्यक्रम अत्यंत योग्य व चपखलपणे सादर केला. शिष्यांचा विचार व त्यांच्यावरील प्रेम व त्यांची जाणीव एक गुरु म्हणून तुम्ही १००% ~~जबाबदारी~~ निभावली, एवढ्या लहान वयांत ह्याचं भारी कौतुक वाटलं ! 'गुरु' ला पूर्ण न्याय दिलात ! मात्र 'देवीच्या' चेहऱ्यावरील बदलणारे भाव प्रकाशाच्या अभावी कधी स्पष्ट दिसले, तर कधी अगदी अस्पष्ट !

मुलांच्या कार्यक्रमाची सुरुवात 'सरगम' ह्या अप्रतिम कार्यक्रमाने झाली - साधा, सरळ, सोपा पदन्यास, हालचाली, व त्यात सूर - सर्व शुद्ध, ताल लयबद्ध, आकृतीमय - कोणीही एकही चूक न करता अतिशय सुंदर सादर केला. मन खूप भावला तो !

तसे सर्वच कार्यक्रम अतिशय देखणे झाले. दुसरं जाणवलं ते ह्या मुलींचे 'निरागसपण'! त्यांच्या चेहऱ्यावर, वागण्यात अभिनयात ते प्रतीत होत होते! कारण हल्ली लहान मुलांचे चेहरे, त्यांच्या वागण्या बोलण्यामुळे नको इतके व्यवहारी दिसतात. ह्या मुली उच्च मध्यमवर्गी / मध्यमवर्गीयच्या, पण आपल्या दादरकडच्या भागातील म्हणून असेल, तुलनेने बाळबोध, घरेलु, काही नियमबद्ध वागण्याच्या पद्धतीमुळे असेल, ह्या मुली अतिशय निरागसपणे हंसत होत्या. कुठे कृत्रिमतेचा लवलेश नव्हता. हे दृश्य विरळाच म्हणावं लागेल.

पण सर्वात सुखद धक्का दिला त्या श्रीमती ठक्कर यांनी! (नांव बरोबर आहे ना?) मनात विचार आला, 'बसून कसं काय आविष्कार दाखवणार?' ह्या का बसल्या आहेत? काही त्रास? एक ना अनेक. पण त्यांनी सादर केलेला, "ज्ञानेश्वरांच्या पदावरचा आविष्कार तर विलक्षण होता! पार हृदयाला भिडला की! पदातील प्रत्येक शब्द व त्याहीपलीकडे त्याचा अर्थ ज्या ताकदीने त्यांनी आमच्या प्राणात ओतला, तो अनुभव मात्र शब्दातीत आहे. ज्ञानेश्वरांची अनुभूती - ती ज्या शब्दात व्यक्त झाली ते शब्द, दीदींचा शब्दांत प्राण ओतणारा आवाज, व बाईंचा अभिनय व चेहऱ्यावरचा शांत भाव व आत्मा तादात्म्य होऊन केलेला अभिनय - अभिनय नव्हेच, उत्स्फूर्त कृती - सर्वच काळजाला भिडले व ओवीचा अर्थ पूर्णपणे अनुभवला! केवळ अप्रतिम! आयुष्यात हा आनंद, अनुभव विसरणार नाही!

श्री. प्रसादजींचे सूत्रसंचालन प्रसन्न व छान झाले। माझा एक बाळबोध प्रश्न आहे - "तुम्हाला कार्यक्रम आवडला. धन्यवाद!" असं प्रत्येक कार्यक्रम झाल्यानंतर म्हटलं जातं, ते आवश्यक आहे का? हे तर इंग्लीशचं भाषांतर! त्यांच्या कार्यक्रमाची नक्कल! हेच आपण आपल्या पद्धतीने म्हटलं तर? Thank you! धन्यवाद न म्हणता, तर? "तुमच्या सर्वांच्या कडकडाटावरून कार्यक्रम छान झालाय तर! आम्हालाही त्याचा आनंद वाटतो!"

दुसरी खटकणारी गोष्ट 'जी जी- रं जी-ची'. राधिकाजी, प्रसादजी हे 'जी' मराठीत जमत नाहीत बरे नाही वाटत. लगेच त्याला राजकारण्यांचा, लबाडीचा खोटेपणाचा, लांगूलचालनाचा वास येतो. (हे आमच्या तमाम स्त्री वर्गाचे मत आहे) किंवा बॉलीवूडची आठवण येते. सौ. रेखाजी कामतच्या ऐवजी सौ. रेखाताई कामत हे जास्त विश्वसनीय, प्रेमाचं, आपलेपणाचं, मनाचं वाटतं! परत कां पहा! दुसरं- सौ आशा जोगळेकर असा उल्लेख करायच्या ऐवजी 'आशाताई' असा उल्लेख झाला असता तर बरं झालं असतं. (कधी कधी झाला तसा उल्लेख). गुजराथीमध्ये सर्वांचा उल्लेख 'बेन' म्हणून केला जातो तसं आपण 'ताई' बोलो तर? पुरुषांचा उल्लेख 'प्रसादराव' च्या ऐवजी 'प्रसाददा' बंगाल्यांप्रमाणे म्हटलं तर? 'जी' पेक्षा थोडं चांगलं वाटेल का? असो.

मला एक सांगायचं राहिलं - मुलांच्या जसा 'निर्मळपणा' जाणवला त्याचप्रमाणे आपल्या पती पत्नींचा विनम्रपणा खूप जाणवला. तो खरोखर मनातून होता. दिखावा नव्हता हे समजतं होतं. तो यांत्रिकही नव्हता. तो देहबोलीतून, डोळ्यातून, चेहऱ्यावरून, शब्दातून सच्चा जाणवत होता. आपण केलेला नमस्कार, हा अतिशय हृद्य, घरगुती स्वरूपाचा लोभस संस्कारांचा आरसा होता.

ही खोटी स्तुती नाही. कारण आजकाल मराठी माणूस, ज्या पद्धतीने बोलतो, नमस्कार करतो, मान दर्शवितो हे बघून फिल्मी स्टाईल - आगळी त्यातील भावविभोर! हे आपली निरीक्षण असेल! मला त्या गोष्टी खटकतात, त्यामुळे असं कुठे दृश्य दिसलं की खूप तीव्रतेने जाणवतं! आपल्यातील ज्या चांगल्या गोष्टी आहेत, त्या टिकवायलाच हव्या. वरील जाणं चूक आहे.

दुसरी एक गंमत 'गुरु' म्हणून सांगावीशी वाटते. मला खात्री आहे, मुलींना कार्यक्रमाची बिलकुल भीति, दडपण नसेल. गुरु म्हणून आपल्यालाही १००% खात्री असेल. पण आपल्या कार्यक्रम संपल्यावर "तमाम आया काय म्हणाल्या - "मला, tension गेलं" म्हणजे आयांच अधिक "मला, tension गेलं" म्हणजे आयांचे अधिक दडपण खाली असल्यान - व हे त्यांचे दडपण ह्या आधापासून कुठेपर्यंत संक्रमण करणार की काय? मग कधीपर्यंत काय होईल? तेही शोधून काढावे! आयांचे ~~[illegible]~~ 'गुरु' म्हणून थोडं शिकवायला हरकत नाही!

असो. चहाराबद्दल सांगतो! पण जे विचार आले - विशेषतः कौतुकाचे, ते पोहचवल्याशिवाय बरे वाटलं नसतं म्हणून हे लिखाण!

चूक भूल द्यावी घ्यावी. मला खात्री आहे एक दिवस हा शिष्यवर्ग आपली 'गुरु' म्हणून हा वसा असाच चालू ठेवील. आपल्या गुरुंनी पुढचार्‍या आपले शिष्य म्हणून केलं असं. त्यांच्यावर प्रेम, भक्ती, श्रद्धा. आपण आपल्या शिष्यांना ~~[illegible]~~ अशीच चालू राहील! संक्रमण करणारच व हे ~~[illegible]~~ अर्ज चालू राहील निरंतर! देवा, तुम्हांला मदत लागेल!

मनापासून आपली नम्र
एक प्रेमळ आजी -
वीणा पुरोहित